

KSZTAŁTOWANIE PAŃSTWOWEGO SYSTEMU KSZTAŁCENIA NARODOWEGO W XVIII WIEKU

Liashkevych Antonina

doktor nauk pedagogicznych, docent,

docent Katedry Dyscyplin Humanitarnych,

zastępca dziekana ds. pracy naukowo - metodologicznej

*Wydział Energetyki Statków Chersońskiej Państwowej Akademii Morskiej m Chersoń, Ukraina
antonina26.95@mail.ru*

Streszczenie. W artykule analizuje się kształtowanie systemu państwowego kształcenia narodowego od końca XVIII wieku, omawiane są priorytety polityki państwowej w tym okresie. Zwraca się uwagę na duże przekształcenia w ustroju państwowym oraz w zarządzaniu w czasach Piotra I, gdy otwierano szkoły z odpowiednimi kierunkami w różnych dziedzinach sprzyjające wzmocnieniu wojskowo-gospodarczej potędze państwa, handlu, inżynierii, budowaniu statków oraz nawigacji. Opisuje się doświadczenie Akademii Morskiej, otwarcie której odbyło się w 1715 roku w Petersburgu - to był pierwszy wojskowo-morski zakład naukowy. Omawiane są idee reformatorskie oraz plany Piotra I dotyczące zrobienia z Rosji potężnego państwa europejskiego: nadanie działalności oświatowej statutu państwowego miało sprzyjać rozwojowi systemu zawodowego i ogólnokształcącego, co stało się też czynnikiem napędzającym i początkującym regularne nauczanie, druk periodyków, otwarcie muzeów i bibliotek publicznych, powołanie Akademii Nauk, a także stworzenie warunków do powstania kształcenia wyższego zgodnie ze wzorem zachodnio-europejskim. Badanie zakończono stwierdzeniem, iż polityka Piotra I była znacząca, gdyż budowała kształcenie od poziomu podstawowego do zawodowego oraz stworzyła pewien wzorzec organizacyjno-pedagogiczny dla rozwoju kształcenia morskiego.

Słowa kluczowe: polityka państwowa, kształcenie narodowe, Akademia Morska, Piotr I, kształcenie podstawowe, kształcenie zawodowe, kształcenie wyższe.

DEVELOPMENT OF PUBLIC EDUCATION STATE SYSTEM IN THE XVIII CENTURY

Lyashkevich Antonina

PhD. Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the

Department of Humanities Disciplines, Deputy Dean for Educational and Methodological

Work of the Faculty of Ship Power Engineering, Kherson State Maritime Academy,

Kherson, Ukraine

Abstract. The article analyzes the formation of the state system of public education from the beginning of the eighteenth century, the priorities of the state policy of this time are characterized. Attention is drawn to the major changes in the state system and management during Peter's I reign, when schools were opened in corresponding directions in various fields that would contribute to strengthening the state's military and economic power - trade, engineering, shipbuilding and sailing. The experience of Maritime Academy, which was opened in 1715 in St. Petersburg, is described - it was the first naval educational institution. The reformist ideas and wishes of Peter I to make Russia a great European state are characterized: assigning of state status to the educational activities contributed to the development of the system of professional and basic education, which prompted the impact of regular training, the publishing of periodicals, the opening of public libraries and museums, the creation of the Academy of Sciences, and as well as the assumptions for the higher education formation based on the model of Western European educational system. The investigation uncovers the significance of Peter's I policy, who created educational system from primary to

professional, and certain organizational and pedagogical model for the development of marine education.

Keywords: state policy, public education, Maritime academy, Peter I, primary education, professional education, higher education.

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ НАРОДНОЇ ОСВІТИ У XVIII СТОЛІТТІ

Ляшкевич Антоніна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін, заступник декана з навчально-методичної роботи факультету суднової енергетики Херсонської державної морської академії, місто Херсон, Україна

Анотація. У статті аналізується формування державної системи народної освіти з початку XVIII століття, характеризуються пріоритети державної політики цього часу. Звертається увага на масштабні перетворення у державному устрої та управлінні за часів Петра I, коли відкривалися школи за відповідними напрямками в різних галузях, які би сприяли зміцненню військово-економічної могутності держави – торгівлі, інженерії, кораблебудуванню та мореплаванню. Описується досвід Морської академії, відкриття якої відбулося у 1715 році в Петербурзі – це був перший військово-морський навчальний заклад. Характеризуються реформаторські ідеї та бажання Петра I зробити Росію великою європейською державою: надання освітній діяльності статусу державної сприяло розвитку системи професійної і загальної освіти, що і стало поштовхом до започаткування регулярного навчання, друку періодичних видань, відкриттю публічних бібліотек і музеїв, створенню Академії наук, а також створення передумов для виникнення вищої освіти на зразок західно-європейської. Дослідження завершується висновками, про значущість політики Петра I, який будував освіту від початкової до професійної, створив певний організаційно-педагогічний взірець для розвитку морської освіти.

Ключові слова: державна політика, народна освіта, Морська академія, Петро I, початкова освіта, професійна освіта, вища освіта.

Вступ. Вивчення архівних джерел, історичних документів та наукових розвідок засвідчує, що формування державної систем народної освіти було розпочато у XVIII ст. На початку століття реформувалися традиційні школи, які набували нового змісту й змінювали принципи організації навчання і виникали нові (для Московської держави) типи світських навчальних закладів різного спрямування. Численні реформи у суспільному, економічному і культурному житті Росії, ініційовані Петром I, продовжили імператриці Єлизавета Петрівна та Катерина II, які намагалися в проголошеній Російській імперії реалізувати провідні ідеї європейського просвітництва, спочатку німецько-голландського, а потім французького зразків. Імперська політика у галузі освіти означеного періоду визначалася пануючою доктриною «Просвітненого абсолютизму» - «всем знать все обо всем» (Кирилов, 1831, с. 94), оскільки, на думку багатьох істориків та вчених з історії педагогіки (зокрема, С. Гершунський, А. Джуриновський) (Антологія педагогической мысли России XVIII века, 1985), які вірили в перетворювальні можливості освіти і докладали значних зусиль для поширення знань серед усіх верств населення з метою підготовки освічених людей «на всякие гражданские потребности» (Елагин, 1866, с. 289).

Мета та задачі дослідження. Мета дослідження – обґрунтувати історичні часи формування державної

Для досягнення мети було поставлено такі задачі:

1. Проаналізувати історичні, соціокультурні, соціально-економічні та суспільно-політичні чинники з досліджуваної проблеми.

2. Виділити історичні етапи розвитку державної політики щодо формування системи народної освіти від початку XVIII століття.

3. Обґрунтувати масштабні перетворення, які здійснив Петро I в організації та управлінні освітнім процесом у початковій школі, у становленні професійної та вищої школи, зокрема формування морської освіти від початку XVIII століття.

Основна частина. Схарактеризуємо коротко пріоритети державної політики цього часу, тенденції у суспільних і педагогічних поглядах на сутність навчання та зміст професійної підготовки спеціалістів для важливої, з точки зору імперських амбіцій Російських монархів, морської галузі - військового і торгового флотів, кораблебудування.

Перші масштабні перетворення у державному устрої та управлінні, організації військової справи та навчанні дітей різних станів здійснив Петро I. Саме він зробив освіту необхідною ланкою у кар'єрі і навіть дворян змусив «хлеба свого искать службой, учением, торгами и прочим» (Анисимов, 1986, с. 48). Упродовж 1700-1730-х років почали засновуватися перші світські школи, де молоді люди отримували необхідні знання і практичні навички для військово-інженерної галузі (Пушкарська (артилерійська) школа, 1698; Адміралтейська школа, 1703; Інженерно-артилерійська школа, 1712), у галузях медицини (Московська військово-медична (хірургічна) школа, 1707), мореплавання (Школа математичних і навігацьких наук, 1701) та мовознавства (Московська і Петербурзька школи перекладачів, 1704) (Кирилов, 1831, с. 94). Як бачимо, пріоритети надано тим напрямом, розвиток яких сприяв зростанню військово-економічної могутності держави – торгівлі, інженерії, кораблебудуванню та мореплаванию.

У вказані школи приймали дітей, які вміли читати і писати. У навігацькій школі - арифметиці, геометрії, сферичній тригонометрії, морській географії та морехідній астрономії, «диурналам» (веденню корабельних журналів), навігації площинній, круглій та меркаторській і землемірним наукам – малюванню, кресленню та геодезії. Тут вперше в історії освіти учням надавалися підручники для навчання (здебільшого перекладені) або лекції, а вчителям сплачувалася платня. І хоча спочатку в цих школах не встановлювалися розпорядок, терміни і програми навчання – учні після засвоєння однієї дисципліни в індивідуальному порядку переходили до іншої, а іноді й випускалися на вимогу окремих відомств, випускники цих навчальних закладів успішно працювали у різних чинах і посадах (Елагин, 1866, с. 301).

Царським указом 1714 р. Петро I увів обов'язкову навчальну повинність для дворянських дітей і дозволив до навчальних закладів приймати дітей купців та селян. Відповідно до цього указу у губернських містах почали відкриватися «циферні» школи для дітей дворян, чиновників і духовенства (приймалися хлопчики 10-15 років): «плотничьх, матросских, кузнечных и прочих мастеров всех записных учить русской грамоте и цифири» (Кирилов, 1831, с. 104). В окремих джерелах такі школи називають «руськими», оскільки навчальні

предмети в них викладалися російською мовою. Освітня програма передбачала послідовне вивчення рахунку, арифметики, основ геометрії та грамоти. Такі школи, яких на імперській території, до складу якої входили й українські землі, за п'ять років (з 1714 р. до 1718 р.) було відкрито 42, які успішно готували технічні кадри («нижні чини») для різних галузей, морської зокрема (Елагин, 1866, с. 328). Отримав у результаті військових завоювань вихід до Азовського, Балтійського та Каспійського морів, Петро I розширював флот із широким розмахом та прискореними темпами будував верфі та кораблі.

Одна суто спеціалізована школа і кілька професійно орієнтованих навчальних закладів були не в змозі задовольнити зростаючі потреби морської галузі. Тому у 1715 р. у Петербурзі було відкрито Морську академію – військово-морський навчальний заклад, в якому навчалися переважно діти дворян. У цьому ж році було розроблено інструкцію для Морської академії, якою регулювалися навчання і служба і якою особисто Петро I визначив перелік наук, яких слід навчати дітей. Тут вивчали: арифметику (1 рік), геометрію (8 місяців), тригонометрію (3 місяці), астрономію (3 місяці), геодезію (4 місяці), артилерію (1 рік), математичну географію (1 місяць), навігацію і фортифікацію (1 рік), живопис (11 місяців). Всього навчання тривало шість років і дев'ять місяців. Окрім навчання вихованці проходили стройову підготовку, несли караули та чергували. Інструкцією визначався також шкільний режим, жорсткий порядок і система покарань. У 1718 р. при академії було створено гардемаринську роту для проведення організованої практики. Також вперше в академії у 1724 р. відбулося розділення морехідної освіти на командирську і штурманську підготовки (Веселаго, 1879, с.95-96).

На наш погляд, досвід Морської академії, особливо в плані організації навчального процесу, є дуже цікавим і конструктивним.

У 1717 р. у Петербурзі відкрився ще один спеціалізований навчальний заклад – адміралтейська школа для підготовки молодших офіцерів флоту (спеціалістів корабельної справи та інструкторів військової справи), в якій навчалися діти матросів і нижніх морських чинів (Анисимов, 1989, с. 134).

Отже, бажаючи зробити Росію великою європейською державою, Петро I увів новий цивільний алфавіт, написання букв якого придбало подібність із латинським, новий календар і літочислення від «Різдва Христового», а не від «Створення світу». За його активною підтримкою були видані «Геометрія» та інші світські підручники, а також відоме до сьогодні «Юности честное зеркало, или Показание к житейскому обхождению, переведенное с немецкого наставление по светскому поведению для молодых дворян». Надання Петром I освітній діяльності статусу державної сприяло розвитку системи професійної і загальної освіти і стало поштовхом до започаткування регулярного навчання, друку періодичних видань (газета «Ведомости»), відкриття публічних бібліотек (1714) і музеїв («Кунсткамера», 1714). Створення ним у 1725 р. Академії наук, разом з університетом і гімназією, надало суттєвий поштовх для розвитку науки і створило передумови для виникнення вищої освіти на кшталт західно-європейської (Западов, 1979, с. 53-55).

Значний внесок у розвиток морської галузі зробив Петро I і здійснивши реформування системи державного управління. Він, зокрема, заснував Адміралтейську колегію, яка відала «флотом з усіма морськими військовими служителями», і яка керувалася у своїй діяльності «Регламентом про управління

адміралтейства і верфі» (1722) та «Морським регламентом» (1724) – законодавчими документами, що визначали порядок роботи портів і митниць. До її складу входили Військово-морська і Адміралтейська канцелярії, кілька контор і Партикулярний верф. Створена Комерц-колегія сприяла розвитку всіх галузей торгівлі, особливо зовнішньої; здійснювала митний нагляд, займалася будівництвом і спорядженням купецьких судів. Впорядкуванню діяльності галузі сприяло й затвердження написаного Петром I спільно з Феофаном Прокоповичем «Морського уставу» (1720) – переліку обов'язків усіх чинів військового флоту року (Сперанский, 1830, №4451).

В Україні на початку XVIII ст. поширення мали братські та парафіяльні школи. Морській справі (Кирилов, 1831, с. 115) молодь навчалася в козаків на Січі, отримуючи одночасно знання та практичні навички у будівнанні човнів та їх використанні. Найбільш відомим і значущим у цей час навчальним закладом виступала Києво-Могилянська колегія, яка була відкрита у 1632 р., а царським указом 1701 р. перетворена у Київську академію (вищий навчальний заклад). Навчання тривало 12-ть років і охоплювало 8 класів: фару (підготовчий), інфіму (молодший), граматику, синтаксиму і вищі – поетику, риторику, філософію та богослов'я. Студенти отримували загальноосвітню підготовку філологічного спрямування і знання мов: слов'янської, української літературної, грецької, латині, польської. Тут навчалися не лише українці, з південних земель зокрема, а й діти іноземців, що приїхали розбудовувати нові території імперії. У 1709 році цар Петро I наказав скоротити число студентів Києво-Могилянської академії із двох тисяч до 161-го, а найкращим науково-просвітницьким силам звелів перебраться з Києва до Москви (Кирилов, 1831, с. 122).

У 1731 р. у Петербурзі було відкрито перший спеціалізований навчальний заклад закритого типу - кадетський корпус, (Сухопутний за часів правління Єлизавети Петрівни та Морський за період правління Катерини II, 1752). У таких закладах навчалися діти «шляхти» – благородного дворянства (через це в окремих документах можна зустріти назву «шляхетський корпус») у віці 13-18 років. Беручи за основу досвід Данії та Пруссії, до освітньої програми кадетів, разом із спеціальними воєнними предметами, було включено вивчення основ точних, природничих і гуманітарних наук (Кирилов, 1831, с. 134). Слід зауважити, що у царській Росії на початку XVIII ст. не існувало жорсткої межі між військовою, придворною і громадянською службою (навіть після затвердження указом Петра I «Табели о рангах» у 1722 р., перехід з воєнної служби на громадянську відбувався із збереженням чи навіть підвищенням рангу, тобто чину) (Кирилов, 1831, с. 138). Система підготовки у кадетському корпусі будувалася з урахуванням цих особливостей і тому перелік навчальних предметів був досить широким: вивчалися «российская словесность» (мова і література), історія, іноземні мови, основи юриспруденції, геральдика і генеалогія. Кадети також опановували верхову їзду, фехтування, навчалися танцям. Як писав свого часу видатний просвітник Ф. Татищев, кадетів навчали «нужных (формирующих мораль), полезных (письмо, языки) и вредных наук» (Кирилов, 1831, с. 141).

Відмітимо, що на початку XVIII ст. в Росії не існувало педагогічної науки як такої, теоретичних та практичних розробок щодо навчання дітей, особливо у спеціалізованих (професійно орієнтованих) закладах. Переважна більшість викладачів, втім як і навчальне обладнання, замовлялися за границею. Навчальні

програми періодично змінювалися, зміст діяльності учнів визначався вчителями, а пріоритети - керманічами держави та директорами закладів.

Ситуація змінилася лише у 1766 р. з приходом відомого просвітника і державного діяча І. Бецкого, який уклав «Устав Сухопутного шляхетского кадетского корпуса для воспитания и обучения благородного российского юношества». Замість поділу кадетів на роти він увів розподіл за віком, розпочав прийом дітей 5-6 років, навчання яких тривало 15-ть років (Кирилов, 1831, с. 144). Тепер вступ до корпусу проводився через складання екзаменів, на яких перевірялися вміння читати і писати російською мовою. При І. Бецкому навчання було організовано по чотирьох класах (у кожному класі навчання відбувалося індивідуально і тривало стільки, скільки кадету було необхідно для оволодіння навчальними дисциплінами):

- IV - російської мови, чистописання, латини, арифметики;

- III – граматики, геометрії та географії;

- II - до загальноосвітніх предметів приєднувалися спеціальні - фортифікація, артилерія, історія, риторика, право, мораль, геральдика, політичні та військові науки;

- I - залежно від здібностей і старанності кадетів, обиралася військова або громадянська професія, відповідно з якою будувалося подальше навчання.

Кадети також вивчали іноземні мови, опановували фехтування і стройову підготовку (Кирилов, 1831, с. 154).

У 1755 р. у Москві відкривається університет - перший російський вищий навчальний заклад, який мав три факультети: юридичний, філософський та медичний. Відкриття першого університету в Україні – Львівського у складі чотирьох факультетів: філософського, юридичного, медичного і теологічного, відбулося лише у 1784 р. (Кирилов, 1831, с. 158).

У 1783 р. «Комиссии по учреждению народных училищ» царським указом було наказано «приложить старания о заведении по городам, откуда отправляется купеческое водоходство, водоходных школ» (Кирилов, 1831, с. 165). У 1786 р. у Петербурзі було відкрито Водохідне училище, вступ до якого здійснювався через іспити з арифметики та російській мові. Учні впродовж кількох років вивчали загальноосвітні та спеціальні дисципліни: «российскую словесность», іноземні мови (англійську і німецьку), арифметику, геометрію і тригонометрію, географію, морські карти, навігацію, астрономію, морське право, бухгалтерію. Проводились практичні заняття на петербурзьких верфях – місцях, «где корабельные работы производятся, показывая учащимся в самой вещи все то, что к наставлению их служить может» (Кирилов, 1831, с. 167). Водохідне училище неодноразово реорганізувалося і змінювало назву на: Училище торгового мореплавання, Морехідні класи, Училище далекого плавання.

У 1786 р. у Петербурзі було відкрито й міську водоплавальну школу, яка проіснувала до 1797 р.

У 1778 р. Імператор Павло I створив «Комитет по учреждении училищ для учеников штурманских и корабельной архитектуры», відповідно до якого у Санкт-Петербурзі та Херсоні були відкриті військово-морські інженерні навчальні заклади - Училища корабельної архітектури (аналогічні заклади в Англії з'явилися лише у 1811 р., США – у 1845 р., Німеччині – у 1861 р.). До училищ приймалися діти дворян, офіцерів і солдат віком 12-14 років, які вміли читати і

писати, мали гарне здоров'я і належні здібності. Навчання тривало шість років, до програми входили алгебра, вища математика, гідравліка, механіка, теорія кораблебудування. Херсонське училище проіснувало лише 5 років, його першим директором був адмірал граф М. Войнович (Кирилов, 1831, с. 172). У 1803 р. училище було розформовано, а його учнів переведено до Училища корабельної архітектури Санкт-Петербурга, який вже діяв за новим, затвердженим Олександром I статутом (Кирилов, 1831, с. 176). Тут у 1805 р. відбувся перший випуск - 7 драфтманів (посада кресляра-конструктора на російському флоті). З 1815 р. училище розпочало підготовку тиммерманів - старших корабельних теслярів вищого розряду (Кирилов, 1831, с. 178).

Висновки. Будуючи дежавну систему світського навчання, що включала початкову - гарнізонні, циферні, адміралтейські, водохідні школи та професійну - навігаційні, артилерійські, інженерні школи складові з науково-освітнім центром - академією наук, Петро I створив певний організаційно-педагогічний взірць морської освіти. Окремі продуктивні ідеї та підходи були використані панівними особами та офіцерами у наступному столітті при розбудові морської освіти на придбаних Російською імперією південних українських землях.

Література:

1. Анисимов Е. Россия в середине XVIII века: Борьба за наследие Петра. – М.: Мысль, 1986. – С. 48.
2. Анисимов Е. Время петровских реформ. – Л.: Лениздат, 1989. – С.134.
3. Веселаго Ф. Материалы для истории русского флота. Ч. VII. – СПб., 1879. – С. 278-279.
4. Веселаго Ф. Очерк истории Морского кадетского корпуса. – СПб., С.95-96.
5. Елагин С. Материалы для истории русского флота. Ч. III. – СПб., 1866. – С. 301.
6. Кирилов И. Цветущее состояние Всероссийского государства. – М., 1831. – 184 с.
7. Слово на погребение Петра Великого // Русская литература XVIII века. 1700-1775: Хрестоматия / Сост. В. А. Западов. – М.: Просвещение, 1979. С. 53-55.
8. Сперанский М.М. Полное собрание законов Российской империи. Собрание 1-е. – СПб., 1830. – Т. 7. - № 4451.

DEVELOPMENT OF PUBLIC EDUCATION STATE SYSTEM IN THE XVIII CENTURY

Lyashkevich Antonina

Introduction. The study of archival sources, historical documents and scientific researches testifies that the formation of state systems of public education was started in the XVIII century. At the beginning of the century, traditional schools were reformed, which acquired new content and changed the principles of organization of education and arose new (for the Moscow state) types of secular educational institutions of different directions. Numerous reforms in the social, economic and cultural life of Russia, initiated by Peter I, extended the Empress Elizabeth Petrovna and Catherine II, who tried to realize the leading ideas of European education, first German-Dutch, and then French examples proclaimed by the Russian Empire. The imperial policy in the field of education of this period was determined by

the prevailing doctrine of Enlightened Absolutism - "everyone knows everything about everything" (Kirillov, 1831, p. 94), since, according to many historians and scholars on the history of pedagogy (in particular, S. Gershunsky, A. Dzhurinsky) (Anthology of the pedagogical thought of Russia of the XVIII century, 1985) who believed in the transformational possibilities of education and made significant efforts to spread knowledge among all strata of the population in order to train educated people "in all sorts of civilian needs" (Yelagin, 1866, p. 289).

Purpose and tasks of the research

The purpose of the research is to substantiate the historical times of the formation of the state

To achieve the goal, the following tasks were set:

1. To analyze historical, socio-cultural, socio-economic and socio-political factors on the problem under investigation.

2. To distinguish the historical stages of development of the state policy regarding the formation of the system of public education from the beginning of the XVIII century.

3. Reasonable transformations made by Peter I in the organization and management of educational process in elementary school, in the formation of vocational and higher education, in particular the formation of marine education from the beginning of the XVIII century.

Main part

We briefly describe the priorities of the state policy of this time, the tendencies in social and pedagogical views on the essence of training and the content of professional training of specialists for the important, in terms of imperial ambitions of the Russian monarchs, the maritime industry - military and merchant fleets, shipbuilding.

The first large-scale transformations in the state system and management, the organization of military affairs and the training of children of different states carried out by Peter I. He made education a necessary link in his career, and even the nobles forced "to search their bread for service, doctrine, bargaining, and the like" (Anisimov, 1986, p. 48). During the 1700s and 1730s, the first secular schools began to be founded where young people received the necessary knowledge and practical skills for the military engineering industry (Pushkarskaya (artillery school), 1698; Admiralty School, 1703; Engineering School, 1712); the branches of medicine (the Moscow military-medical (surgical) school, 1707), the navigation (School of Mathematical and Naval Sciences, 1701) and linguistics (Moscow and St. Petersburg Translators' School, 1704) (Kirillov, 1831, p. 94). As we see, the priorities were given to those areas whose development contributed to the growth of the country's military and economic power: trade, engineering, shipbuilding and navigation.

In these schools were children who were able to read and write. In the school of the arithmetic - arithmetic, geometry, spherical trigonometry, marine geography and naval astronomy, "diaries" (conducting ship magazines), navigation plane, round and mercatorial and earth sciences - drawing, drawing and geodesy. Here, for the first time in the history of education, students were given textbooks for teaching (mostly translated) or lectures, and teachers were paid a salary. Although at first these schools did not establish a schedule, terms and programs of training - students after the acquisition of one discipline individually passed to another, and sometimes they were issued at the request of individual departments, graduates of these educational

institutions successfully worked in different ranks and positions (Elagin, 1866, p. 301).

By a royal decree of 1714, Peter I introduced a compulsory teaching service for aristocratic children and allowed the educational establishments to accept children of merchants and peasants. According to this decree, "tsifernye" schools for children of noblemen, officials and clergy (boys of 10-15 years old) began to open in provincial cities: "carpenters, sailors, blacksmiths and other masters of all notebooks to learn Russian grammar and cipher" (Kirilov, 1831, p. 104). In some sources, such schools are called "Russians", since educational subjects were taught in Russian. The educational program provided for a consistent study of the account, arithmetic, the fundamentals of geometry and grammar. Such schools, which in the imperial territory, which also included Ukrainian lands, were opened in the five years (from 1714 to 1718), 42 who successfully prepared technical personnel ("lower ranks") for various branches, Marine in particular (Elagin, 1866, p. 328). As a result of military conquests, the exit to the Azov, Baltic and Caspian seas, Peter I expanded the fleet with a wide swing and accelerated construction of the shipyard and ships.

One purely specialized school and several professionally oriented educational institutions were not able to meet the growing needs of the maritime industry. Therefore, in 1715 a Maritime Academy was opened in St. Petersburg - a naval educational establishment, in which mostly children of nobles studied. In the same year, an instruction was given to the Naval Academy, which regulated the study and service and which personally Peter I identified the list of sciences that should be taught to children. Here we studied: arithmetic (1 year), geometry (8 months), trigonometry (3 months), astronomy (3 months), geodesy (4 months), artillery (1 year), mathematical geography (1 month), navigation and fortification (1 year), painting (11 months). The total study lasted six years and nine months. In addition to training, the pupils were undergoing drill training, carrying guards and alternate wards. The manual also defined the school regime, the rigid order and the punishment system. In 1718, at the academy, a gardamarin company was set up to conduct organized practice. Also, for the first time in the academy in 1724, separation of naval education into command and naval training took place (Veselago, 1879, p.95-96).

In our opinion, the experience of the Maritime Academy, especially in terms of the organization of the educational process, is very interesting and constructive.

In 1717, another specialized educational institution was opened in St. Petersburg - the Admiralty School for the Training of Junior Naval Officers (shipyards and military instructors), which taught children of sailors and lower sea riders (Anisimov, 1989, p. 134).

So, wishing to make Russia a great European state, Peter I introduced a new civil alphabet, the writing of which acquired the similarities with Latin, the new calendar and chronology of the "Nativity of Christ", and not from "Creation of the world." With his active support, Geometry and other secular textbooks were published, as well as the well-known to date, "Yunity's honest mirror, or the Indicator for a living encounter translated from the German instruction on secular behavior for young nobles." Granting Peter I the educational status of the state contributed to the development of the system of professional and general education and gave impetus to the launch of regular training, the printing of periodicals (the newspaper Vedomosti), the opening of public libraries (1714) and museums (Kunstkamera, 1714). The creation of the Academy of Sciences in 1725, together with the University and the gymnasium, provided a significant impetus to the development of science and created

the prerequisites for the emergence of higher education in the form of Western European (West, 1979, pp. 53-55).

Significant contribution to the development of the maritime industry was made by Peter I and reformed the system of public administration. He, in particular, founded the Admiralty College, which was in charge of the "fleet with all maritime military servicemen," and was guided in its activities by the Regulations on the Administration of the Admiralty and the Shipyard (1722) and the Maritime Rules (1724) - the legislative documents defining the operation of ports and customs. It consisted of the Naval and Admiralty Chancellery, several offices and the Particular Shipyard. Created College of commerce promoted the development of all branches of trade, especially foreign ones; carried out customs supervision, engaged in construction and equipment of merchant courts. The order of the industry contributed to the approval of Peter I and Theophan Prokopovich "Marine Charter" (1720) - a list of duties of all ranks of the military fleet of the year (Speransky, 1830, No. 4551).

In Ukraine at the beginning of the XVIII century, brotherly and parochial schools were spread. The maritime affairs (Kirilov, 1831, p. 115), young people studied at the Cossacks in Sich, receiving both knowledge and practical skills in the construction of boats and their use. The most famous and significant at this time was the Kyiv-Mohyla Collegium, which was opened in 1632, and by the royal decree of 1701 it was transformed into the Kiev Academy (higher educational institution). The training lasted for 12 years and covered 8 classes: the head (preparatory), infimum (junior), grammar, syntax and higher - poetry, rhetoric, philosophy and theology. Students received comprehensive education in philology and language skills: Slavic, Ukrainian literary, Greek, Latin, and Polish. Here, not only Ukrainians, from the southern lands in particular, but also children of foreigners who came to build new territories of the empire were studying. In 1709, King Peter I ordered to reduce the number of students from the Kyiv Mohyla Academy from two thousand to 161, and ordered the best scientific and educational forces to move from Kiev to Moscow (Kirilov, 1831, p. 122).

In 1731, the first specialized educational institution of the closed type - the cadet corps, (the land under the rule of Elizaveta Petrovna and Marine during the reign of Catherine II, 1752) was opened in St. Petersburg. In these institutions, the children of "gentry" - noble nobility - learned about it (in some documents it is possible to find the name "gentry corps") at the age of 13-18 years. Taking as a basis the experience of Denmark and Prussia, the study program of cadets, along with special military subjects, included the study of the basic sciences, natural sciences and the humanities (Kirillov, 1831, p. 134). It should be noted that in tsarist Russia at the beginning of the XVIII century. there was no rigid boundary between the military, the court and the civil service (even after the approval of Peter I's "Ranks tabels" in 1722, the transfer from military service to a civilian took place with the preservation or even increase of the rank, that is, the rank) (Kirilov, 1831, P. 138). The system of training in the cadet corps was based on these features, and therefore the list of educational subjects was quite broad: studied "Russian literature" (language and literature), history, foreign languages, the foundations of jurisprudence, heraldry and genealogy. The Cadets also mastered horseback riding, fencing, and learned dances. As the prominent enlightener F.Tatischev wrote at the time, the Cadets taught "the necessary (forming morals), useful (letters, languages) and harmful sciences" (Kirilov, 1831, p. 141).

Note that in the beginning of the XVIII century. In Russia, there was no

pedagogical science as such, theoretical and practical developments in teaching children, especially in specialized (professionally oriented) institutions. The vast majority of teachers, however, as well as educational equipment, were ordered abroad. The curriculum changed periodically, the content of the students' activities was determined by teachers, and the priorities were the helmsman of the state and the directors of the institutions.

The situation changed only in 1766 with the advent of well-known educators and statesman I. Bezsky, who concluded the "Charter of the Ground Gentry Cadet Corps for the education and training of noble Russian youth". Instead of dividing the cadets into the company, he introduced the division by age, began to receive children 5-6 years, training which lasted 15 years (Kirillov, 1831, p. 144). Now the entrance to the corps was conducted through the examination, which tested the ability to read and write in Russian. Under I. Bezovsky training was organized in four classes (in each class the study took place individually and lasted as long as the cadet was necessary for the mastery of academic disciplines):

- IV - Russian language, reading, Latin, arithmetic;
- III - grammar, geometry and geography;
- II - general subjects were joined by special fortifications, artillery, history, rhetoric, law, morals, heraldry, political and military science;
- I - depending on the ability and diligence of the cadets, a military or civilian profession was chosen, according to which further education was being built.

Cadets also studied foreign languages, mastered fencing and field training (Kirilov, 1831, p. 154).

In 1755, Moscow opened a university - the first Russian higher educational institution, which had three faculties: legal, philosophical and medical. The opening of the first university in Ukraine - Lviv, consisting of four faculties: philosophical, legal, medical and theological, took place only in 1784 (Kirilov, 1831, pp. 158).

In 1783, the "Commission for the Establishment of National Schools" by the royal decree was ordered "to make efforts to establish a city in the cities where the merchant watercourse goes, water courses" (Kirilov, 1831, p. 165). In 1786, in St. Petersburg, the Vocational School was opened, the introduction of which was carried out through examinations in arithmetic and Russian. Students studied general and special subjects for a number of years: "Russian Literature", foreign languages (English and German), arithmetic, geometry and trigonometry, geography, naval maps, navigation, astronomy, maritime law, accounting. Practical lessons were held at the St. Petersburg shipyards - places where "ship works are performed, showing students the very thing they can to serve their instruction" (Kirilov, 1831, p. 167). The hydroelectric school was reorganized several times and changed its name to: School of merchant shipping, Marine classes, School of long-distance voyage.

In 1786 in St. Petersburg was opened a city waterfowl school, which lasted until 1797

In 1778, Emperor Paul I created the "Committee for the Establishment of Schools for Disciples of Naval and Naval Architecture", according to which the Naval Engineering Schools - Shipyard Schools were opened in St. Petersburg and Kherson (similar institutions appeared in England) only in 1811, the USA - in 1845, Germany - in 1861). Schools were taken by children of nobles, officers and soldiers aged 12-14, who were able to read and write, had good health and proper abilities. The training lasted six years, the program included algebra, higher mathematics, hydraulics,

mechanics, the theory of shipbuilding. The Kherson school lasted only 5 years, its first director was Admiral Count M. Voinovich (Kirilov, 1831, pp. 172). In 1803 the school was disbanded, and his students were transferred to the School of Ship Architecture in St. Petersburg, which had already acted under the new, approved by Alexander I. Statute (Kirillov, 1831, pp. 176). Here in 1805 there was the first issue - 7 draftsmen (position of the designer-designer in the Russian fleet). Since 1815 the school began training Timirins - senior shipboard carpenters of the highest rank (Kirilov, 1831, pp. 178).

Conclusions Peter I created a certain organizational and pedagogical model of maritime education in the construction of a *dezhavnaya* system of secular education, which included the initial - garrison, *tsifernye*, admiralty, watercourse schools and professional - navigational, artillery, engineering schools with a scientific and educational center - the Academy of Sciences. Some productive ideas and approaches were used by the ruling person and officers in the next century in the development of maritime education acquired by the Russian empire of the southern Ukrainian lands.

References:

1. Anisimov E. Rossiâ v seredine XVIII veka: Bor'ba za nasledie Petra. - M.: Mysl', 1986. – S. 48.
2. Anisimov E. Vremâ petrovskih reform. - L.: Lenizdat, 1989. – S.134.
3. Veselago F. Materialy dlâ istorii russkogo flota. Č. VII. - SPb., 1879. - S. 278-279.
4. Veselago F. Očerk istorii Morskogo kadetskogo korpusa. – SPb., S.95-96.
5. Elagin S. Materialy dlâ istorii russkogo flota. Č. III. - SPb., 1866. – S. 301.
6. Kirilov I. Cvetušeë sostoânie Vserosijskogo gosudarstva. - M., 1831. – 184 s.
7. Slovo na pogrebenie Petra Velikogo // Russkaâ literatura XVIII veka. 1700-1775: Hrestomatiâ / Sost. V. A. Zapadov. - M.: Prosvešenie, 1979. S. 53-55.
8. Speranskij M.M. Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii. Sobranie 1-e. - SPb., 1830. - T. 7. - # 4451.